

Studia Christiana vol.5

Kresťanstvo v časoch sv. Vojtecha. Editori: Rastislav Kožiak – Jaroslav Nemeš. Kraków : Wydawnictwo Towarzystwa Słowaków w Polsce, 2009. 152 s. ISBN 978-83-7490-255-7

© Centrum pre štúdium kresťanstva. Všetky práva vyhradené.

Pri citovaní prosíme dodržať autorské práva jednotlivých autorov a uvádzať zdrojovú publikáciu.

All published work, regardless of the medium in which it was published, is considered by law to be copyrighted by the author. It is important that all such articles and references to them be attributed to the author and source.

Soběslav, najstarší brat svätého Vojtecha

Ján Steinhübel

STEINHÜBEL, Ján. Sobeslaus, the Eldest Brother of Saint Adalbert. In *Křesťanstvo v časoch sv. Vojtecha*. Kraków : Wydawnictwo Towarzystwa Słowaków w Polsce, 2009, pp. 57-66.

In his study, the author deals with the personality of the prince Sobeslaus, the eldest brother of Saint Adalbert. He describes the time in which he lived, his power and position he held in Bohemia. He also deals with the relationships with the rival family of Vrshovici, the coins he had minted and his company of soldiers and bloodbath in the Libica fortified settlement. The study ends with the death of Sobeslaus and his message.

KEYWORDS: Early Middle Ages. Czech Przemyslid State. 10th and 11th Century. Saint Adalbert. Sobeslaus.

Český knieža Boleslav I. (935 – 972) a jeho manželka Aelfgifa-Adiva, ktorí sa zosobášili roku 929, mali troch synov. Najstarší syn Boleslav II. sa narodil niekedy v rokoch 930 – 933, prostredný Slavník okolo roku 933 a najmladší Strachvas-Kristián uzrel svetlo sveta 27. septembra 935. Roku 972 sa Boleslav II. stal českým kniežaťom (972 – 999) a jeho mladší brat Slavník dostal východnú polovicu Čiech aj s titulom knieža (*dux*).¹ Ak „tento knieža Slavník (*dux Zlaunic*) dokiaľ žil, šťastne žil“, nazíval v zhode so svojim bratom Boleslavom II. Preto Slavníkovovo kniežatstvo (*principatus*) mohol s Boleslavovým dovolením zdediť roku 981 jeho najstarší syn Soběslav.²

Soběslavove mince

Soběslav dal na hradoch Libica a Malín raziť mince so svojim menom. Na averze niekoľkých denárov je Soběslavova tvár s kniežacím diadémom a s opisom

¹ STEINHÜBEL, Ján. Malý príspevok k slavníkovskej otázke. In *Acta historica Neosoliensia*, 2005, č. 8, s. 257-273.

² Cosmae Pragensis Chronica Boemorum I 27, ad a. 981. In *Monumenta Germaniae historica, Scriptores rerum Germanicarum nova series II*. Ed. B. Bretholz. Berolini 1923, s. 49-50; NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny. Díl I. část 1. Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*. Praha : Leichterovo nakladatelství, 1912, s. 606-607. O Soběslavovi pozri TUREK, Rudolf. *Slavníkovci a jejich panství*. Hradec Králové : Nakladatelství Kruh, 1982.

ZOBEZLAV a na reverze priechelie kostola s opisom LIV+BVZ. Niektoré denáre majú na averze božiu pravicu (niekedy s mečom) s opisom +ZOBE+ZLAV a na reverze vtáka s nezrozumiteľným opisom +POSTVDFAER. Početnejšie denáre majú na averze božiu pravicu s opisom +ZOBE+ZLAV a na reverze ethelredské poprsie s opisom +EOSTVDFAER. Viaceré denáre majú na averze ethelredské poprsie s opisom +ZOBEZLAV.NARVI a na reverze božiu pravicu s opisom +MALIN:CIVITAS.³

Na Soběslavých minciach nenachádzame kniežací titul DVX.⁴ To však neznamená, že Soběslav kniežatom nebol. Moravský knieža Břetislav (1029 – 1035) na väčšine svojich denárov má svoje meno BRACIZLAV, +BRACISLAV, +BRECIZLAV bez titulu DVX.⁵ Na spoločných denároch českého kniežaťa Oldřicha a jeho syna moravského kniežaťa Břetislava je na averze Odřichovo meno s kniežacím titulom ODALRICVS:DVX a na reverze Břetislavovo meno BRACIZLAVS+O bez titulu.⁶ Ak Břetislav mal územie, na ktorom vládol, vojsko, s ktorým tiahol do Uhorska a ak razil vlastné mince, kniežatom bol. Svedčia o tom nielen niektoré z jeho moravských denárov, ktoré majú v opise jeho meno s kniežacím titulom BRACIZLAVS DVX,⁷ ale aj správa o jeho výprave do Uhorska roku 1030: „knieža Břetislav (dux Bracizlaus) spôsobil veľkú porážku Uhrom a spustošil ich krajinu až k hradu Ostrihomu.“⁸ Na denároch, ktoré dal Břetislav raziť ako český knieža (1035 – 1055), je titul DVX len niekedy.⁹ Titul DVX často krát chýba aj na minciach všetkým troch Boleslavov¹⁰ a ďalších českých i morav-

³ ŠMERDA, Jan. *Denáry české a moravské. Katalóg mincí českého státu od X. do počátku XIII. století*. Brno : Datel, 1996, s. 52-55, č. 52-63, 66; PETRÁŇ, Zdeněk. *První české mince*. Praha : Set out, 1998, s. 140-159; LUTOVSKÝ, Michal - PETRÁŇ, Zdeněk. *Slavníkovci, mýtus českého dějepisectví*. Praha : Libri, 2004, s. 100-130. Nezrozumiteľné slovo NARVI je niekedy rôzne skomolené. V jednej zo skomolenín slova NARVI niektorí numizmatici omylom čítali LIBV DV+, čo rozvinuli na LIB(ucensis) DV(x) čiže libický knieža. PETRÁŇ, Zdeněk. Soběslavův titul libického knížete – další slavníkovský mýtus. In *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*. Uspořádali E. Doležalová a R. Šimůnek ve spolupráci s D. Dvořáčkovou a A. Pořízkou. Praha : NLN, 2007, s. 73-81.

⁴ PETRÁŇ, Soběslavův titul, ref. 3, s. 78-79.

⁵ ŠMERDA, ref. 3, s. 96-97, č. 308, 309a, 309b, 310a, 310b.

⁶ ŠMERDA, ref. 3, s. 72-73, č. 139a, 139b.

⁷ ŠMERDA, ref. 3, s. 96-97, č. 311, 313a, 313b.

⁸ Cosmae Pragensis Chronica Boemorum I 41, ad a. 1030, ref. 2, s. 76. Východiskom Břetislavovej výpravy bola jeho Morava: „knieža Břetislav (dux Bracizlaus), vytiahnuč z Moravy, spôsobil Uhrom veľkú porážku a spustošil ich krajinu až k Ostrihomu.“ *Annales Gradicensis et Opatowicenses ad a. 1029*. In GOMBOS, F. Albin (ed.). *Catalogus fontium historiae Hungariae I*. Budapestini 1937, s. 135-136.

⁹ ŠMERDA, ref. 3, s. 72-73, č. 140-148, 74-75, č. 149-152, 96-97, č. 308-313.

¹⁰ ŠMERDA, ref. 3, s. 28-29, č. 1b, 1g, 1h, 1j, s. 32-33, č. 8c, s. 34-35, č. 8d, 8e, 8f, 8g, 8h, 8i, 8j, 8k, 8l, 8m, 8a, 8o, 8p, 8q, 8r, 8v, s. 36-37, č. 8x, 8y, 8z, 8aa, 8ab, 9, 10, s. 40-41, č. 18d, 19, 20, s. 42-43,

ských kniežat. Soběslav bol kniežatom tak ako jeho otec a ostatní Přemyslovci, ktorí vládli na svojom území, tiahli na čele svojho vojska a dávali razit mince, kniežací titul DVX na svojich minciach však mohli i nemuseli mať.

Boleslav II. a Vršovci

Keď Boleslava II. trápila choroba, v Čechách „vládli predáci (*comites*)“.¹¹ Ak spomínaní *comites* skutočne „vládli“ boli určite onými *optimatibus* čiže „najlepšími“ v Čechách, ktorých silný vplyv pocítil aj Boleslav III. Ryšavý. Na jeseň 1002 „zapríčinili jeho vyhnanie“ z Čiech. Vo februári 1003 sa však Ryšavý znova ujal vlády a so svojimi „najlepšími“ sa kruto vysporiadal. Zhromaždil ich „v jednom dome“ a tam ich „pozabíjal“.¹² Kto boli títo vplyvní *comites*, totožní s povražděnými *optimatibus*, prezrádza Kosmas, ktorý napísal, že v roku 1003 „boli povražděni Vršovci.“¹³ V čase Boleslavovej choroby „vládli“ teda Vršovci, ktorých s pražskými Přemyslovcami spojil aj sobáš. Boleslavov (vtedy už takmer 40-ročný) syn Boleslav Ryšavý vydal svoju dcéru za jedného (určite za najvýznamnejšieho) z Vršovcov.¹⁴

V rozháraných pomeroch, na jar 995, biskup Vojtech ukryl v kláštore svätého Juraja na Pražskom hrade nevernú ženu, ktorá utekala pred pomstou. Azyl ju však nezachránil. Manžel a jeho príbuzní vtrhli na biskupský dvor a vyhrážali sa Vojtechovi, že sa pomstia na jeho príbuzných, ak im ju nevydá. Potom zistili jej úkryt, odtrhli ju od oltára, vyvliekli pred kostol a stáli. Smrť hrozila aj jej zvodcovi, mladému klerikovi, pravdepodobne z Vojtechovho okruhu. Ten sa však včas stratil a unikol pomste. Vojtech zrejme kryl aj jeho. Preto vyhrážka Vojtecho-

č. 27b, 27c, 27d, 27g, 27h, s. 46-47, č. 31k, s. 58-59, č. 85d.

¹¹ Cosmae Pragensis Chronica Boemorum I 29, ref. 2, s. 53; Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon VII 56, Ed. W. Trillmich. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1966, s. 416-419; LESNÝ, Ivan. *Druhá zpráva o nemocech mocných. Významné historické postavy očima neurologa*. Praha : Horizont, 1987, s. 68-71.

¹² Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon V 29, ref. 11, s. 224-225.

¹³ Cosmae Pragensis Chronica Boemorum I 37, ref. 2, s. 68.

¹⁴ Boleslavov zať patril k Vršovcom, povražděným v roku 1003. Boleslav III. „zabil svojho zaťa (*generum suum*) ranou meča do hlavy“. Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon V 29, ref. 11, s. 224-225. Uhorský kráľ Štefan I. dal okolo roku 1005 svoju sestru za manželku jednému z uhorských kniežat Samuelovi Abovi a urobil ho uhorským palatínom. STEINHÜBEL, Ján. *Nitrianske kniežatstvo. Počiatky stredovekého Slovenska*. Bratislava; Budmerice : Rak, 2004, s. 232. Pád Libice vyradil aj najstaršieho Slavníkovca Soběslava, ktorý sa nemal kam vrátiť, musel ostať za hranicami Čiech a nemohol prekázať Boleslavovi Ryšavému, aby nastúpil vládu v Prahe. Aj pre Soběslava platilo to, čo platilo o Vojtechovi: „Nie je nikto, kto by ho prijal, ani jediný človek.“ Jana Kanaparza Żywot Ś. Wojciecha 26. In *Monumenta Poloniae Historica I. Pomniki dziejowe Polski I*. Ed. August Bielowski. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1960, s. 180.

vej rodine platila aj po poprave nešťastnej ženy.¹⁵ Vojtech vzápätí opustil Čechy a odišiel do Ríma, kde vstúpil do aventínskeho kláštora.¹⁶

Ak Boleslav nezasiahol proti Vršovcom, ktorí narušili azylové právo priamo pod oknami jeho kniežacieho paláca, bol úplne v ich vleku, alebo pomsta, ktorú Vršovci už od jari 995 sľubovali Slavníkovcom, Boleslavovi vyhovovala. Najpravdepodobnejšia je však súhra oboch možností. Aký záujem mohol mať Boleslav na záhube Slavníkovcov?

Soběslav (*okolo 950) a azda i druhý zo šiestich synov Slavníka a Střezi-slavy, Spytimír, boli starší ako ich bratranec Boleslav Ryšavý (*asi 956) a tým mali väčší nárok na kniežací stolec v Prahe ako on. Preto medzi Slavníkovcami a Boleslavom II., ktorý si za svojho nástupcu nepochybne želel vlastného syna, vzniklo napätie. Soběslav ťažko niesol, že „knieža Čechov Boleslav nemilosrdne pôsobil jemu a jeho bratom zlo“.¹⁷

Dve časti přemyslovského vojska

Napätie medzi Prahou a Libicou rástlo a Slavníkovci sa cítili ohrození. Práve vtedy, roku 995, cisár Oto III. vyzval Čechov a Poliakov, aby mu poslali vojsko proti Obodritom a Luticom, ktorí sa v predchádzajúcom roku spojili proti Sasom.¹⁸ Slavníkovskí vojaci, ktorých viedol knieža Soběslav, mohli opustiť Libicu až keď „štyria bratia, ktorí zostali doma, dosiahli prímerie a dostali od kniežaťa prísahu a záruky bezpečnosti až do návratu najstaršieho brata“.¹⁹

¹⁵ Jana Kanaparza *Żywot Ś. Wojciecha* 19, MPH I, ref. 14, s. 174-175; Brunona *Żywot Ś. Wojciecha* 16. In *MPH I. Pomniki dziejowe Polski I*. Ed. August Bielowski. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1960, s. 202-203; TŘEŠTÍK, Dušan. Kdo a proč vyvraždil Slavníkovce? Spor biskupa Vojtěcha s Vršovci a s českým státem. In: *Zápisník a jiné texty k dějinám*. Praha : NLN, 2008, s. 197-201. D. Třeštík dokazuje, že poprava nevernej ženy na jar 995 ako aj vražda Slavníkovcov v septembri 995 boli krvnou pomstou Vršovcov. TŘEŠTÍK, tamže, s. 195-204.

¹⁶ Jana Kanaparza *Żywot Ś. Wojciecha* 20, MPH I, ref. 14, s. 175-176; Brunona *Żywot Ś. Wojciecha* 17, MPH I, ref. 15, s. 203-205; Cosmae Pragensis *Chronica Boemorum* I 29, ref. 2, s. 53.

¹⁷ Brunona *Żywot Ś. Wojciecha* 21, MPH I, ref. 15, s. 209. Ak sa Soběslav v roku 995 sťažoval cisárovi na príkoria, ktoré Boleslav II. spôsobil „jemu a jeho bratom“, určite nemal na mysli prepád Libice a vraždu jeho bratov v septembri 995, ako sa domnieva Jiří Sláma. SLÁMA, Jiří. Slavníkovci – významná či okrajová záležitosť českých dějin 10. století? In *Archeologické rozhledy*, 1995, roč. 47, č. 2, s. 210. Boleslav II. spôsobil „zlo“ ešte pred Soběslavovým odchodom z Libice, pretože ho spôsobil nielen „jeho bratom“ ale aj „jemu“ čiže Soběslavovi. Soběslav sa nemohol cisárovi, s ktorým sa niekedy na začiatku októbra rozlúčil, sťažovať na tragédiu, ktorá sa stala 27. a 28. septembra, čiže len veľmi krátko predtým.

¹⁸ BULÍN, Hynek. Povstání polabských Slovanů na sklonku 10. století. In *Slovanské historické studie*, 1957, č. 2, s. 7-60; tenže: Česko-veletské a polsko-veletské vztahy ve druhé polovině 10. století. In *Studia z dziejów polskich i czechosłowackich I*. Pod red. Ewy i Karola Maleczyńskich. Warszawa : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1960, s. 45-47.

¹⁹ Brunona *Żywot Ś. Wojciecha* 21, MPH I, ref. 14, s. 209.

Ak mal Soběslavov návrat obnoviť bezpečnosť Soběslavových bratov, Soběslav sa mal vrátiť na čele vojska, ktoré nechalo slavníkovské kniežatstvo a jeho libické sídlo nechránené. Záruky českého kniežata vyvažovali neprítomnosť slavníkovských vojakov vo východných Čechách a bezbrannosť Libice: „Dôverovali teda prisahe, ľud voľne chodil po poli, lebo nemyslel po danom sľube na vojnu. Hrad, veľmi blízky nebezpečenstvu, je pokojný.“²⁰ Soběslav, krytý Boleslavovým sľubom, nechal Libicu bez účinnej vojenskej ochrany a odišiel so svojimi vojakmi za hranice Čiech: „Brat z nich najstarší vytiahol v cisárskej službe a pomáhal dobývať pohanské krajiny.“²¹

Boleslava II. ochromila choroba,²² preto ostal v Prahe a jeho vojakov, ktorí v júli 995 odišli z Čiech a pridali sa k výprave Ota III. proti Obodritom, viedol jeho syn Boleslav Ryšavý. Keďže Slavníkovci boli tiež Přemyslovcami, obe české vojská boli přemyslovské²³ a za hranice Čiech tiahli ako jedno vojsko. Soběslav sa podriadil mladému Boleslavovi. Preto Hildesheimské anály na čele českého vojska spomínajú len hlavného veliteľa Boleslava a o kniežati Soběslavovi, napriek tomu, že v českom vojsku určite bol, mlčia.²⁴ Boleslav Chrabrý a Boleslav Ryšavý

²⁰ *Igitur sacramento fidunt, liber populus per campum ambulat, non enim data fide bellum cogitat; stat proximo periculo civitas securo.* Brunona Żywot Ś. Wojciecha 21, MPH I, ref. 15, s. 209.

²¹ *Quinque fratres habuit, omnium animas gladius pertransivit; ex quibus maior frater in servitium imperatoris profectus, paganorum expugnationes adiuvit, ubi et Bolizlao Polanorum duce gratiam amicitiae promeruit. Querelas etiam imperatori fecit, quod dux Boemiorum Bolizlaus sine misericordia sibi suisque fratribus mala fecisset. Huius usque in adventum et seros reditus relictis domi quatuor fratres pacem impetrarunt; ex parte ducis securitatem et sacramenta acceperunt.* Brunona Żywot Ś. Wojciecha 21, MPH I, ref. 15, s. 209.

²² Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon VII 56, ref. 11, s. 416-419; Cosmae Pragensis Chronica Boemorum I 29, ref. 2, s. 53; LESNÝ, ref. 11, s. 68-71.

²³ Aj po vzniku kniežacích údelov na Morave mal každý přemyslovský knieža, hlavný aj údelný, svoje vojsko. Aj v Uhorsku boli v dobe vlády arpádovských údelných kniežat v Nitriansku a v Biharsku až dve alebo tri arpádovské vojská pod velením arpádovského kráľa a jedného alebo dvoch arpádovských kniežat. STEINHÜBEL, ref. 14, s. 256, 276-286, 294, 302-304, 308-309, 313-314.

²⁴ V septembri 1108 nemecký kráľ Henrich V. zhromaždil v Tullne veľké vojsko. Pridal sa k nemu aj český knieža Svätopluk spolu so svojim mladším bratom, olomouckým kniežatom Otom II. Čiernym. Keď vpadli do Uhorska, Henrich začal obliehať Bratislavu a Svätopluk s Otom v septembri a októbri 1108 a potom znova vo februári 1109 pustošili slovenské územie až k Váhu. EKKEHARDUS URAUGIENSIS: Chronicon universale ad a. 1108. In GOMBOS, F. Albin (ed.). *Catalogus fontium historiae Hungariae II.* Budapestini 1937, s. 872; ANNALISTA SAXO: Chronicon quo res gestae ab initio regni Francorum, 741-1139 enarratur, ad a. 1108, 1109. In GOMBOS, Catalogus I, ref. 8, s. 224-226; Ottonis episcopi Frisigiensis Chronica sive Historia de duabus civitatibus VII 13, paraverat A. Hofmeister, curavit W. Lammers. Berlin 1960, s. 520-521; Chronica regia Coloniensis (Annales maximi Coloniensis) cum continuationibus in Monasteri s. Pantaleonis scriptis aliisque historiae Coloniensis monumentis Germaniae recusa ad a. 1108, recensuit Georg Waitz. In *Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumentis Ger-*

so Soběslavom prišli do Magdeburgu v 1. polovici augusta 995.²⁵

Podobné prímerie, aké v lete 995 uzavrel Boleslav II. so Slavníkovcami, uzavrel na jeseň 1073 aj uhorský kráľ Šalamún so svojimi bratrancami, s nitrianskym kniežatom Gejzom a biharským kniežatom Ladislavom. Uhorský kráľ Šalamún bol neoblúbený, „lebo sa o ňom vedelo, že je nevlúdny a veľmi zlé rady župana Vida vo všetkom poslúcha.“ Šalamún bol pod silným vplyvom báčskeho župana Vida, ktorý ho štvá proti jeho kniežacím bratrancom, tak ako sa Boleslav II. ocitol vo vleku pomstychtivých Vršovcov. Prímerie, ktoré Šalamún uzavrel s Gejzom, platilo od 11. novembra 1073 do 24. apríla 1074. Šalamún na Vidovu radu prímerie porušil a vo februári zaútočil proti kniežatám. Rovnako aj Boleslav II., zrejme ovplyvnený Vršovcami, nedodrжал slúbené prímerie. Vid chcel byť kniežatom, aby si takto otvoril cestu ku kráľovskej korune.²⁶ Podobné plány aké mal v Uhorsku župan Vid, mohli mať aj českí Vršovci.

Libica

Boleslav II. cítil prichádzajúcu smrť. Ak chcel, aby po ňom vládu prevzal jeho najstarší syn, musel sa vysporiadať so synovcami na Libici.²⁷ To ho spájalo s Vršovcami, ktorí túžili po pomste. Keď sa štyria slavníkovskí bratia, Spytimír, Pobraslav, Pořej a Čáslav zišli, aby na Libici oslávili sviatok svätého Václava, pomstychtiví Vršovci zaútočili. Útočníci, ktorých viedol ich *senior*, začali 27.

maniae historicis reusi. Hannoverae 1880, s. 48; Galli Anonymi Chronicon II 45, MPH I, ref. 14, s. 457; STEINHÜBEL, ref. 14, s. 297-299, 321. Knieža Ota (*seditione autem Athe ducis Moravien-sium*) spomína len listina uhorského kráľa Kolomana z roku 1113 pri zmienke o pustošení majetkov zoborského kláštora. *Diplomata Hungariae antiquissima* I. Ed. György Györffy. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1992, n. 142/I, s. 392; *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae* I. Ed. Richard Marsina. Bratislava : Veda, 1971, n. 69, s. 64-65; MARSINA, Richard. Štúdie k slovenskému diplomatáru. K problematike najstarších zoborských listín. In *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*, 1963, č. 14, s. 147. Kosmas, ktorý podrobne píše o Henrichovi a Svätoplukovi, Ota vôbec nespomína. *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum* III 22, 25-27, ad a. 1108-1109, ref. 2, s. 188-190, 194-195. Soběslav bol na výprave v roku 995 voči Boleslavovi Ryšavému v rovnakom postavení ako údelný knieža Oto Čierny na výpravách v rokoch 1108 a 1109 voči hlavnému kniežatu Svätoplukovi. Kosmas, hoci píše podrobne, Ota nespomína a dobre informované Hildesheimské analý zasa nespomínajú Soběslava.

²⁵ *Rex Abodritos vastavit, urbes et opida disiecit; occurritque in auxilium Bolizlau filius Misaco cum magno exercitu, necnon Boemani cum filio alterius Bolizlau venerunt; recepitque se rex in Saxoniam cum exercitu incolumi*. *Annales Hildesheimenses* ad a. 995, contulit cum Codice Parisiensi Georg Waitz. In *Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumentis Germaniae historicis reusi*. Hannoverae 1878, s. 26.

²⁶ STEINHÜBEL, ref. 14, s. 277-281.

²⁷ Aj uhorský kráľ, ak chcel nástupníctvo zabezpečiť pre svojho syna, musel občas odstrániť svojho brata, bratranca alebo synovca. STEINHÜBEL, ref. 14, s. 206-207, 220-222, 239-240, 252-253, 271-272, 278-281, 296-300, 331-333.

septembra 995 obliehať Libicu. Ak sa opovážili znesvätiť práve prichádzajúci sviatok svätého Václava, lepšiu príležitosť nájsť slavníkovskú rodinu pohromade a len s malou posádkou, v dohľadnom čase nemali. Obrancom Libice, ktorí žiadali pokoj zbraní aspoň vo sviatočný deň, odkázali: „Ak je vašim svätý Václav, našim je Boleslav.“ Ak sa Vršovci odvolávali na Boleslava, konali v jeho mene. Ak konali v Boleslavovom mene, mali s Boleslavom spoločný záujem na vyhladení Slavníkovcov. Slavníkovský odpor netrval dlho. 28. septembra útočníci zdolali hradby a vykonali krvavé dielo.²⁸

Krvavú drámu mali na svedomí českí *comites*, konkrétne Vršovci, a spolu s nimi knieža Boleslav II.²⁹ Jasne o tom svedčia obe najstaršie svätovojtešské legiendy a Kosmas. Podľa Bruna z Querfurtu, ktorému to rozprával Vojtechov vychovávateľ Radla, „Boleslav... zavraždil brata“, čiže svojich synovcov, presnejšie synov svojho brata Slavníka. Podľa Kosmasa „predáci... vykonali veľmi ničomný a zlý skutok...“ Obe výpovede nám dávajú ucelenú správu. Útok na Libicu nariadil Boleslav II. Keďže bol chorý, ostal v Prahe a všetko „predáci... vykonali“. Týmito predákmi boli Vršovci, ktorí na jar 995 vyhlásili pomstu Vojtechovej rodine. Vršovci dovŕšili svoju pomstu a usídlili sa v dobytom hrade.³⁰ Knieža sa zbavil vnútrodynastickej konkurencie, ktorá ohrozovala nástupníctvo jeho syna. Ak za libickú tragédiu niesol zodpovednosť český knieža spolu s českými predákmi, Vojtech, ktorého výpoveď zapísal Ján Canaparius, mohol zovšeobecniť, že za všetko môže „najbezbožnejší národ“ čiže „Česi“.³¹

²⁸ Brunona Żywot Ś. Wojciecha 21, 22, MPH I, ref. 15, s. 208-210. Cosmae Pragensis Chronica Boemorum I 29, ref. 2, s. 53. Spomínaný *senior*, ktorý vierolomne vylákal slavníkovských bratov z chrámového azylu, mohol byť zaťom Boleslava Ryšavého. Brunona Żywot Ś. Wojciecha 21, tamže, s. 210. Pozri pozn. 14. V rovnakom čase sa podobná udalosť stala aj v Uhorsku. Asi v tom istom roku uhorský knieža Gejza, aby zaistil nástupníctvo svojmu synovi Štefanovi, násilne odstránil svojho mladšieho brata, nitrianskeho kniežata Michala. STEINHÜBEL, ref. 14, s. 206-207. Vraždenie Slavníkovcov na Libici na konci septembra 995 bolo rovnako kruté ako vraždenie Vršovcov, ktoré nariadil Boleslav III. v roku 1003 a český knieža Svätopluk koncom októbra 1108. Thietmari Merseburgensis Episcopi Chronicon V 29, 30, ref. 11, s. 224-225; Cosmae Pragensis Chronica Boemorum I 37, III 23-24, ref. 2, s. 68, 190-193; NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny. Díl I, část 2. Od Břetislava I. do Přemysla I.* Praha : Leichtrovo nakladatelství, 1913, s. 448-460.

²⁹ Dušan Třeštík vinu za vyvraždenie Slavníkovcov dáva len Vršovcom, Boleslav II. ich len neutržal na uzde. TŘEŠTÍK, ref. 15, s. 195-204.

³⁰ Vršovci sídlili na Libici až do roku 1108, keď ich dal vyvraždiť český knieža Svätopluk. Cosmae Pragensis Chronica Boemorum III 24, ref. 2, s. 192. Aj Vencelín, Zoltán, Doboka a Čanád, ktorých uhorský kráľ Štefan poslal v rokoch 997, 1003 a 1028 na čele svojho vojska proti neposlušným uhorským kniežatám Kopáňovi, Ďulovi II., Zomborovi a Ajtoňovi, sa usídlili v ich hradoch Šomod, Alba Iulia, Zombor a Marošvár, a stali sa ich prvými hradskými županmi. Hradom Zombor a Marošvár dali aj svoje meno Doboka a Čanád. STEINHÜBEL, ref. 14, s. 209, 230, 233-234, 437, pozn. 1164, s. 451-452, pozn. 1319-1324.

³¹ Jana Kanaparza Żywot Ś. Wojciecha 25, 26, MPH I, ref. 14, s. 179-180.

Vojtechov najstarší brat Soběslav, keďže nebol doma, unikol vraždeniu: „Ale jeden z jeho bratov bol v dobe, keď sa táto hanebnosť doma udiala, mimo domu na cisárskej výprave s Boleslavom, kniežaťom poľským. Knieža ho pre lásku k svätému bratovi utešoval veľkými sľubmi a priateľskou podporou.“³² Soběslav „tam získal priazeň priateľstva Boleslava, kniežaťa Poliakov“³³ a dostal sa do jeho politických plánov. Boleslav Chrabrý bol synom Dobravky, sestry Boleslava II. a Slavníka,³⁴ bol teda Soběslavovým bratrancom. Tak ako neskôr ťažil z Vojtechovho osudového priateľstva k cisárovi Otovi III. a pápežovi Silvestrovi II., mohol v budúcnosti veľa získať aj ochranou a podporou Vojtechovho brata Soběslava, ktorý po smrti Boleslava II. bol najstarším žijúcim Přemyslovcom.

Návrat Vojtecha do Prahy si vtedy želal len mohučský arcibiskup Willigis. Vojtech, ktorý sa po odchode z Ríma zdržiaval u Boleslava Chrabrého v Poľsku, vyslal do Čiech svojich poslov. Boleslav II. a jeho predáci, predovšetkým Vršovci, mali zlé svedomie, preto si Vojtechov návrat neželali: „Nechceme ho, pretože keby prišiel, neprišiel by pre našu spásu, ale aby potrestal zločiny a krivdy, ktoré sme spáchali na jeho bratoch... Nie je nikto, kto by ho prijal, ani jediný človek.“³⁵ Vrahovia Vojtechovej rodiny sa určite obávali, že Vojtech sa proti nim spojí so svojim bratom Soběslavom a s Boleslavom Chrabrým. Preto mu odkázali: „Vôbec ťa nechceme a nie je miesto u tvojho ľudu, pre teba, ktorý chceš kruto pomstiť zavraždených bratov.“³⁶

Soběslav v Prahe (1003 – 1004)

V marci 1003 Boleslav Chrabrý vytlačil z Prahy Jaromíra, ktorý, po krátkej vláde Boleslava III. (999 – 1002) a ešte kratšej vláde Poliaka Vladivoja (1002 – 1003), dosadeného Boleslavom Chrabrým, sa stal českým kniežaťom. S Boleslavom Chrabrým prišiel do Prahy Soběslav, ktorý snáď chcel a možno i mal byť českým kniežaťom, ak by Boleslav Chrabrý nemohol v Čechách vládnuť priamo, pretože po smrti Vladivoja bol pre poľského kniežaťa prijateľnejší než hociktorý iný Přemyslovec.

Soběslav sa zdržiaval v Boleslavovej blízkosti v Prahe. Boleslav Chrabrý mal zrejme dve možnosti. Buď si udržať Čechy pod priamou vládou (preto odmietol Henrichovu ponuku prijať ich od neho ako léno), alebo, ak odpor Čechov proti

³² *Unus autem ex suis fratribus, dum haec mala domi geruntur cum Bolizlavo Palaniorum duce foras in expeditione imperatoris erat. Dux vero ille pro amore sancti fratris magnis promissis et amicis opibus eum solatur.* Jana Kanaparza *Żywot Ś. Wojciecha* 25, MPH I, ref. 14, s. 179.

³³ Brunona *Żywot Ś. Wojciecha* 21, MPH I, ref. 15, s. 209.

³⁴ STEINHÜBEL, ref. 1, s. 263-264.

³⁵ Jana Kanaparza *Żywot Ś. Wojciecha* 26, MPH I, ref. 14, s. 180.

³⁶ Brunona *Żywot Ś. Wojciecha* 22, MPH I, ref. 15, s. 210.

nemu bude príliš silný, českým kniežatom sa stane spriatelenný Přemyslovec.

Soběslav sa nevrátil do východných Čiech, ale ostal v Prahe, pretože ako najstarší žijúci Přemyslovec mohol dúfať, že sa stane českým kniežatom. Keďže poľský knieža nešetril „veľkými sľubmi“, ³⁷ Soběslava nádej bola určite veľká. Boleslav Chrabrý však v Prahe ostal a Čechám vládol priamo: „Či si nepodrobil Moravu a Čechy a nezískal v Prahe kniežací stolec a nepokladal Čechov za svojich poddaných?“ ³⁸

Boleslav Chrabrý po ovládnutí Čiech roku 1003 chcel preniesť svoje sídlo z Hniezdna do Prahy a urobiť ju sídlom svojej ríše tak ako ruský knieža Svjatoslav, ktorý po dobytí Bulharska roku 969 preniesol svoje sídlo z Kyjeva do Perejaslavca na Dunaji. ³⁹ Soběslav, keďže proti záujmu Boleslava Chrabrého, ktorý chcel vládnuť v Prahe (tak ako Svjatoslav v Perejaslavci), ísť nemohol, musel čakať.

Koncom augusta 1004 vpadol do Čiech knieža Jaromír podporovaný Henrichom II. Pridala sa k nemu posádka Vyšehradu a začiatkom septembra vyhnal Boleslava Chrabrého a jeho Poliakov z pražského hradu. Vtedy Soběslav padol v boji s vojakmi kniežata Jaromíra: „Soběslav, brat Vojtechov..., zahynul k veľkej radosti nepriateľov a nevýslovnému žiaľu svojich ľudí.“ ⁴⁰ Soběslav mal v Prahe sprievod „svojich ľudí“ čiže svoju vojenskú družinu a vojakov, nepochybne tých, s ktorými v roku 995 prijal ochranu a vstúpil do služieb poľského kniežata.

* * *

Najstarší Slavníkov syn Soběslav bol Přemyslovec, po otcovi zdedil kniežatstvo, ktoré zaberalo polovicu Čiech, mal vojsko, dal raziť mince a oprávnené si nárokoval na kniežaciu vládu v Prahe. Napriek tomu, že vo svojej dobe bol pre pražských Přemyslovcov nežiadúci, přemyslovský rod naňho nezanevrel. Ako najstarší brat svätého Vojtecha získal po prenesení Vojtechových ostatkov do Prahy roku 1038 novú vážnosť. Jeho meno nosili české kniežatá Soběslav I. (1125 – 1140) a Soběslav II. (1173 – 1178), neskôr ďalší Soběslav (spomínaný v rokoch 1194 a 1213), syn Děpolda II. a brat Děpolda III. a napokon Soběslav (+1247), syn Děpolda III.

³⁷ Pozri pozn. 32.

³⁸ Galli Anonymi Chronicon I 6, MPH I, ref. 14, s. 399.

³⁹ TŘEŠTÍK, Dušan. „Veliké město Slovanů jménem Praha“. Státy a otroci ve střední Evropě v 10. století. In Kol. aut. *Přemyslovský stát kolem roku 1000*. Praha : NLN, 2000, s. 64-65.

⁴⁰ Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon VI 12, ref. 11, s. 256-257; Cosmae Pragensis Chronica Boemorum I 35, 36, ref. 2, s. 63-65; Brunona Żywot Ś. Wojciecha 22, MPH I, ref. 15, s. 210.

Sobeslaus, the Eldest Brother of Saint Adalbert

At the end of August 1004, the prince Jaromir supported by the German king Henry II invaded Bohemia. He was joined by the Visegrád garrison and thus, at the beginning of September, he banished the Poles from the Prague castle. At the end of September 1004 (exactly 9 years after the bloodbath in Libica) Sobeslaus was killed during the battle with the soldiers of this prince Jaromir, who pushed Boleslaw Chrobry out of Prague. Sobeslaus had his company in Prague, that is, his company of soldiers, who were undoubtedly those with whom he accepted the Polish protection in 995 and joined the service of the Polish prince.

The eldest son of Slavnik, Sobeslaus, was a Przemysl. From his father he inherited a principedom that occupied half of Bohemia, he had an army, he had coins minted and, justifiably, he claimed the principedom in Prague. In spite of being unwelcome for the Prague Przemysls in his times, the family of Przemysl did not come to hate him. As the eldest brother of Saint Adalbert he gained new respect after the remains of Adalbert had been transported to Prague in 1038. His name was worn by the Czech princes Sobeslaus I (1125 – 1140) and Sobeslaus II (1173 – 1178), and later by another Sobeslaus (mentioned in years 1194 and 1213), son of Děpold II and brother of Děpold III, and, finally, by the last Sobeslaus (+1247), son of Děpold III.